Istarski zvonici: ukupan broj i poredak po visini

dijalog.hr/kultura/istarski-zvonici-ukupan-broj-i-poredak-po-visini/87823

Petar Marija Radelj May 20, 2026

Zvonik svetog Ivana Turnine u Gajani, iznutra, pogled prema gore. Snimio Gianfranco Abrami

https://dijalog.hr/wp-content/uploads/2026/05/0-Gajana_sv_Ivan9.webp

U članku se opisuje zvonik, njegova svrha i važnost u zapadnoeuropskoj uljudbi; navode se najstariji, najviši i najpoznatiji hrvatski zvonici i po prvi put donosi popis svih 160 zvonika u Porečkoj i Pulskoj biskupiji, od čega su 153 po prvi put poredana po visini. Fotografijama se predočavaju 64 istarska zvonika. Tu je i bibliografija radova o istarskim zvonicima.

Zvonik

Zvonik je toranj u koji se smješta zvono.[1] Sastavni je dio sakralne graditeljske cjeline. Može biti samostojeći, prislonjen uz crkvu ili izranjati iz nje. Posebna vrsta zvonika jest *zvonik na preslicu*, što nije predmet ovoga napisa.

Znak kršćanskoga identiteta

Zvona okupljaju na molitvu i dio su kršćanskoga identiteta od VI. stoljeća, a zvonici kao posebne građevine grade se od VIII. stoljeća. Tako zvonici stoljećima obilježavaju ljudski krajolik i prepoznatljiva su značajka kršćanskoga svijeta. Često se prepoznaju izdaleka, a zvona svakoga od njih imaju izrazit i prepoznatljiv zvuk. Usmjereni prema nebu, donose

prekid vodoravnih postavki ljudskih naselja i daju im visak, okomicu, potisak prema gore. To je bila i jest njihova uloga: privlačiti pozornost, pozivati na molitvu, prizivati ljude.

Boravište nade

Zvonik je kao sidro, simbol nade i postojanosti. Bačen u visine namjesto u dubine, duši pruža sliku usidrenosti o nebo. Okomica koja pokazuje da i čovjek treba biti uspravan.

Kako svaki zvonik koji radi tri puta dnevno zbori o anđeoskom pozdravljenju Gospi, on je zapravo glasnik nebeske poruke Zemljanima.

Zvonik je spremnik napona, razmaha, jedrine da se zastane, udahne, sluša i stane moliti. Okamenjeni jablan ili čempres u krajobrazu, što vrškom, šiljkom ili križem upire prema konačnici, svrsi, vječnoj Domovini. Oličenje da se moralna vertikalnost računa i isplati.

Odgajatelj hvatanja u koštac

Zvonikova svrha odjekuje i u književnosti. On je učitelj prihvaćanja nedaća, da se ono što čovjeka snađe preobražava u njegovu jakost. Rainer Maria Rilke (1875.–1926.) godine 1922. napisao je:

Lass diese Dunkelheit ein Glockenturm sein
und dich die Glocke. Wenn du läutest,
wird das, was dich trifft, deine Stärke.
Bewege dich hin und her in die Veränderung.

Što znači:

„Neka ovaj mrak zvonik bude,a ti, zvono. Dok zvoniš,što bije te snaga će ti bit'.Amo-tamo u promjenu se miči“ (*Soneti Orfeju*, II, 29).

Ili, kako su Truda i Ante Stamać prepjevali:

„U gredama zvoništa sred tminapusti da zvoniš. Ono što te trošinad tom hranom bit će nadjačanje.Iz mijenje ti je u nju ulaziti“ (Reiner Maria Rilke, *Arhajski Torzo*, Zagreb, 1979., str. 230).

Zvonik daje oblik i otpornost najdubljoj patnji, pretvarajući bol u zvonki dokaz izdržljivosti.

Antun Gustav Matoš (1873.–1914.) poručuje duši: „I orluj s gromovima, slična zvonu!“ (*Zvono*, 1906.).

Iznašašća Latinske Crkve

Najstariji zvonici djelo su sinova Latinske Crkve, a potječu iz VIII. stoljeća, prije Karla Velikoga i kneza Višeslava. Kao i najstarija europska zvona koja su izlivena za crkve u Danskoj i Njemačkoj. Crkveno je zvono stečevina kršćanskoga Zapada, katoličanstva, odakle je prihvaćeno i na kršćanskom Istoku, kasnijem pravoslavnom svijetu. Zato najstariji zvonici u Hrvatskoj svjedoče o vrlo ranoj uronjenosti toga prostora u zapadnoeuropsku uljudbu, od samih njezinih početaka.

Zvonici u Hrvatskoj

U Hrvatskoj je najstariji očuvani zvonik na crkvi sv. Spasa na vrelu rijeke Cetine (druga polovica IX. stoljeća).

U hrvatskom se priobalju osobitošću i ljepotom ističu zvonici[2] izgrađeni u doba romanike, gotike i renesanse: zvonik katedrale Velike Gospe u Rabu (XII. st., 26 metara), sv. Marije u Zadru (godine 1105., 33 m), sv. Nikole u Zadru (XII. st., 17 m), katedrale u Splitu (XII.–XVI. st., 57 m), sv. Lovre u Trogiru (XIII.–XVI. st., 47 m), sv. Anselma u Ninu (XIII.–XVII. st., 19 m), sv. Dominika u Dubrovniku (XIV.–XVIII. st., 38 m), Male braće u Dubrovniku (XIV.–XV. st., 39 m), gradski zvonik u Dubrovniku (XV.–XX. st., 31 m), sv. Marka u Korčuli (XV.–XVI. st., 45 m), sv. Stjepana u Hvaru (XVI. st., 27 m), Uznesenja Marijina u Krku (XVI. st., 35 m), sv. Marka u Hvaru (XVI.–XVII. st., 53 m), Gospe Snježne u Cavtatu (XVII. st., 24 m)…

Ostatci starohrvatskoga zvonika i crkve sv. Spasa u Vrhrici na izvoru Cetine. Snimio Stjepko Krehula, Wikipedia.

Zašto su stari gradili zvonike?

U kontinentalnoj kršćanskoj Europi „izgradnja zvonika od XII. stoljeća jedan je od najranijih arhitektonskih izraza neovisnosti. Pravo posjedovanja zvona bila je jedna od prvih povlastica u starim poveljama, ne samo kao znak moći, nego i kao sredstvo okupljanja zajednice. I zvonik u koje se zvono podizalo u srednjem je vijeku bilo simbol moći. Prva briga svake zajednice s pravom glasa bila je izgraditi ‘kulu dike i ponosa’ razmjernu njezinoj važnosti“ (Thomas Poole, *Belfry*, The Catholic Encyclopedia, 2. svezak, New York, 1907.).

Zvonova zadaća

Zvona pozivaju ljude na molitvu, bilo da se okupe u crkvu na bogoslužje (Misu, kanonske ure časoslova, vjenčanje, sprovod) ili da se pomole na mjestu gdje se nalaze (Gospino pozdravljenje). Zvone i u posebnim prigodama na jave nečiju smrt, prate nečiji sprovod ili da razgone oblake i grmljavinu. Na zvonik se podižu da odjekuju dalje nego da su postavljena na nižoj visini.

Zvono sv. Foške u Vrsaru 30. lipnja 2024. Snimio P. M. R.

Natpis na zvonu sv. Foške u Vrsaru iz 2024. opisuje što zvono radi: „Evo ja, zvono, nikad se ne javljam isprazno. Hvalim Boga pravoga, puk zovem, okupljam svećenstvo. Pokojne oplakujem, oblake tmaste rastjerujem, slavlja krasim. Na sprovodima klecam, gromove lomim, blagdane glasim. Potičem spore, razgonim vjetrove, umirujem okrvavljene. Moj je glas strah i trepet svih zloduha. Zvon je moj zov života, zovem vas na svetinje, dođite!“

Pozivaju na molitvu kako Sveto Pismo to traži

Uloga zvona tako je podsjećati na više svetopisamskih pouka, poticati ih ili provoditi:

„A ja ću Boga prizvati, i Gospodin će me spasiti. Večerom, jutrom i o podne tužan ću jecati, i On će čuti vapaj moj. Dat će mi mira od onih koji me progone: jer mnogi su protiv mene“ (*Psalam* 55, 17–19).

„Sedam puta na dan tebe hvalim“ (*Psalam* 119, 164).

„Daniel… otiđe u svoju kuću. Prozori gornje sobe bijahu otvoreni prema Jeruzalemu. Tu je on tri puta na dan padao na koljena blagoslivljajući, moleći i hvaleći Boga, kako je uvijek činio“ (*Daniel* 6, 11).

Osim zvona, na zvonik se stavljaju i velike zidne sunčane ili mehaničke ure.

Zvonoslovlje

Kampanologija je složenica od kasnolatinske riječi *campana* (zvono) i grčkoga dometka -*logia* (proučavanje), a znači znanstveno i umjetničko (glazbeno) proučavanje zvona. Hrvatska istovrijednica bila bi zvonoslovlje. Odnosi se na zvučno oblikovanje (lijevanje – zvonoljevarstvo, brušenje, ugađanje), povijest, predaju i umjetnost zvonjenja zvona. Jedna je od pomoćnih povijesnih znanosti.

Određuje se kao: „znanost koja proučava lijevanje, uporabu i povijest zvona“ (*Hrvatska enciklopedija*), „na tehničkoj razini bavi se proizvodnjom i metodama izrade zvona, njihovom akustikom i popravkom, a na znanstvenoj razini , istražuje povijesne, umjetničko-povijesne, društvene i umjetničke strane zvona“ (njemačka Wikipedia); „umijeće zvonjenja crkvenih zvona“ (*Cambridge Dictionary*). Bavi se proučavanjem povijesti, lijevanja, ukrašavanja, zvučnost i kulturne porabe zvona. Istražuje zvona, zvonike, zvonare, ljevaonice i ulogu zvona u društvu i bogoslužju.

Najviši zvonici

Najviši zvonik na svijetu jest onaj svete Obitelji u Barceloni (173 m).

Najviši su zvonici u Hrvatskoj: zagrebačke prvostolnice (do potresa 2020. 105 m, sada 92 m), sv. Petra i Pavla (konkatedrale) u Osijeku (94 m) i sv. Petra (katedrale) u Đakovu (84

m).

Na istočnoj obali Jadrana najviši su zvonici: svete Stošije u Zadru (62 m), svetoga Blaža u Vodnjanu (62 m), svete Eufemije u Rovinju (61 m), svetoga Duje u Splitu (57 m) i svetoga Nikole u Perastu (55 m).

Među najpoznatije i najdojmljivije posebnosti Istre na temelju putničkih, povijesnih i arhitektonskih osobitosti svrstavaju se i njezini zvonici.

Razdvojba značenja zvonika i zvonika na preslicu

Za zvonik je bitno da ima konstrukciju i prostor za smještaj i slobodno njihanje zvona. U Istri postoji više konstrukcija na koja su postavljena zvona, a koje su na granici između klasičnih zvonika, preslica i drugih svojevrsnih konstrukcija, pa ih je teško precizno opisati i svrstati. U njihovu pravilnom opisivanju i svrstavanju najviše je postignuto u šematizmu Porečke i Pulske biskupije iz 2010. godine koji izradio Ivan Milotić. Bez neposredna terenskoga uvida i istraživanja poput onoga Milotićeva, nemoguće je utvrditi pravo stanje stvari.

Milotić je s pravom u zvonike svrstao *westwerk* sv. Jurja u Grimaldi; drvene konstrukcije ispred župne crkve Presvetoga Trojstva u Brestu pod Žbevnicom i ispred crkve Gospe od zdravlja u Dragućskoj vali te betonske konstrukcije pred župnom crkvom sv. Roka u Črnici i ispred crkve sv. Blaža u Saležu.

Drveni zvonik pred crkvicom Gospe od Zdravlja u Dragućskoj vali, visok 4 m, s jednim zvonom. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetoga Roka u Črnici od četiri betonska stupa obložena opekom. Visok je 12 m i nosi dva zvona, iz 1591. i 1596. Snimio Gianfranco Abrami.

Betonski zvonik svetoga Blaža u Saležu iz 1979., visok 15 m, s dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Rubni slučajevi

Uz crkvu sv. Lovre u Črnici prigrađena je osnova zvonika, ali je na njega stavljena preslica, pa taj zvonik valja svrstati u zvonike na preslicu. Slično u zvonik na preslicu treba svrstati građevinu iznad svetišta župne crkve Rođenja Marijina u Zarečju. Iako mu završetak sliči vrhu pravoga zvonika nad crkvom sv. Antuna opata u uvali Svetoga Antuna u Novigradu izdiže se zvonik na preslicu.

Iako su malo izbočeni iz pročelja, nosači zvona crkve sv. Tome na Črnom Gradu (župa Roč), sv. Katarine u Svetoj Katarini (župa Pićan), sv. Antuna Opata u Roču, sv. Nikole u Senju (župa Sovinjak), sv. Kornelija i Ciprijana u Sovinjštini (župa Sovinjak), Neoskvrnjenoga začeća u Vabrigi (župa Tar) nisu zvonici nego – zvonici na preslicu.

Zvono obješeno o pročelje crkve sv. Antuna Padovanskoga u Premanturi nije ni zvonik, ni zvonik na preslicu.

160 zvonika u Istri

U monografiji *Istarski uskličnici iskaznice za 140 zvonika* (Pula, 1996.) **Just Ivetac**(1924.–2013.) prikazao ih je 141 (140 katoličkih i jedan pravoslavni u Peroju). Nije naveo 16 tada postojećih katoličkih zvonika: sv. Petra u Barbolanu (župa Medulin), sv. Marije od Jezera u Čepiću, Gospe od Zdravlja u Dragućskoj vali (župa Dragić), u Grimaldi, Gospe Žalosne u Murinama (župa Umag), sv. Jurja u Svetom Jurju na groblju (župa Završje),

u Pamićima (župa Žminj), sv. Franje u Poreču, sv. Ivana Krstitelja u Puli (Valdebek), u Radini (župa Brtonigla), sv. Franje u Rovinju, sv. Tome iz XI. stoljeća 4 km sjeveroistočno od Rovinja pokraj bivše željezničke pruge prema Kanfanaru, sv. Andrije na Svetom Andriji pred Rovinjom, sv. Ivana na Svetom Ivanu na Pučini (župa Rovinj), u Skitači i u Škopljaku (župa Gračišće) i pravoslavni zvonik sv. Nikole u Puli (na području pulske katedralne župe). A nije mogao navesti zvonike koji su nastali nakon toga: sv. Nikole u Zelenoj laguni kod Poreča (1998.) i sv. Josipa u Puli (2004.)

Daniela Milotti Bertoni (1954.) u knjizi *Istria: duecento campanili storici: two hundred historic steeples* (Trst, 1997.) u naslovu je donijela njihov zaokruženi zbroj kao 200, a u predgovoru (str. 5) ističe se: „Osim malih ‘zvona na preslicu’, kojih ima toliko da bi u budućnosti mogli zahtijevati zasebnu obradu, ovdje je uključeno **svih 230** istarskih zvonika (od kojih je 217 povijesnih). Popisani su, klasificirani, uspoređeni, ilustrirani i opisani sa svojim arhitektonskim i povijesnim detaljima, zajedno s crkvama koje prate.“ Milotti Bertoni opisala je zvonike na području cijeloga istarskoga poluotoka, u tri države i pet biskupija (Tršćanskoj, Koparskoj, Riječkoj, Porečkoj i Pulskoj). Njihovim brojenjem pokazuje se da ih ima:

- 12 novijih (izgrađenih nakon 1947., str. 250–254), što dovodi u pitanje da ih je „ukupno 230, od čega 217 povijesnih“, jer je 230 – 217 = 13, a ne 12;
- tri u talijanskom dijelu Istre, u Tršćanskoj biskupiji (str. 21–29);
- 64 u slovenskom dijelu Istre, u Koparskoj biskupiji (str. 31–89 i 250–252);
- 150 u Porečkoj i Pulskoj biskupiji (str. 91–236, 250 i 252–254);
- 18 u Opatijskom dekanatu Riječke nadbiskupije (str. 237–250 i 254);
- sveukupno (3+64+150+18=) **235** u toj knjizi.

S područja Porečke i Pulske biskupije Milotti Bertoni nije uvrstila zvonike: Presvetoga Trojstva u Brestu (pod Žbevnicom), sv. Roka u Črnici, Gospe od zdravlja u Dragućskoj vali, sv. Jurja u Grimaldi, sv. Ivana Krstitelja u Puli (Valdebek), sv. Tome sjeveroistočno od

Rovinja, sv. Blaža u Saležu i sv. Lucije u Skitači, a tada nije ni mogla sv. Nikole u Zelenoj laguni kod Poreča iz 1998. i sv. Josipa u Puli iz 2004.

Bruno Nefat (1962.–2012.) u članku *Zvonici* (Istarska enciklopedija, Zagreb, 2005.) nije im naveo broj, ali ih je poimenično spomenuo 59.

Ivan Milotić (1982.) u knjizi *Crkva u Istri: povijesna i kulturna baština* (Pazin – Poreč, 2010., str. 17–565) nije ih prebrojio, ali ih je redom opisao **156**. Nije naveo zvonik sv. Ivana Turnine sjeverozapadno od Gajane iz XI. stoljeća, sv. Tome sjeveroistočno od Rovinja, sv. Franje u Poreču iz 1708. i pravoslavni zvonik sv. Nikole u Puli.

Ne uzevši u obzir podatke Milotti Bertoni i Milotića, **Maurizio Leva**k (1967.) u članku *Zvonici* (Istrapedia, 22.1.2010., posljednja promjena 10.11.2025.) ustvrdio je: „Na području Porečko-pulske biskupije uzdižu su [sic!] 143 zvonika.“ Taj podatak kao precizno utvrđen preuzimaju mnogi drugi, primjerice Robert Buršić.

A ima ih 17 više od toga: **160**. Po dekanatima: Buzetski 23, Labinski 11, Pazinski 25, Pićanski 7, Porečki 20, Pulski 18, Rovinjsko-kanfanarski 12, Umaško-oprtaljski 31 i Vodnjanski 13.

Nela Peteh mjesečniku *Ladonja* od srpnja 2020. do prosinca 2025. objavila je 66 članaka o istarskim zvonicima s nekoliko novih izmjera njihovih visina.

Rasprostranjenost

Zvonik ili zvonici postoje u 109 (81 %) župa Crkve u Istri, a nema ga u njih 26 (19 %).

Istarski zvonici po visini

Kao što je spomenuto, prvu monografiju o zvonicima na hrvatskom području Istre godine 1996. objavio je Just Ivetac pod naslovom *Istarski uskličnici iskaznice za 140 zvonika*. Zvonike u Biskupiji porečkoj i pulskoj potom je na hrvatskom sustavno obradio Ivan Milotić u monografiji *Crkva u Istri: povijesna i kulturna baština* (Pazin – Poreč, 2010., str. 17–565). Zahvaljujući podatcima u toj knjizi i osobnom istraživanju za nekolicinu zvonika mogao sam sastaviti rang-listu zvonika u Istri po njihovoj visini.

Devet najviših zvonika u Istri

Poredani po visini, u Porečkoj i Pulskoj biskupiji nalaze se zvonici:1. sv. Blaža u Vodnjanu (62 m),2. sv. Eufemije u Rovinju (61 m),3. sv. Servula u Bujama (50 m),4. Navještenja

Marijina u Pićnu (48 m),5.–8. sv. Pelagija u Novigradu, sv. Nikole u Pazinu, katedrale u Poreču i sv. Antuna u Puli (po 45 m),9. sv. Martina u Vrsaru (40 m).

Zvonik svete Eufemije iz 1687. sa Svetičinim bakrenim kipom iz 1758. na vrhu najviša je točka Rovinja. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetoga Servula iz 1480. dominira nad Bujama. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetoga Pelagija u Novigradu iz 1884. sa Svetčevim brončanim kipom iz 1913. na vrhu, dva zvona i gradskom urom. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik sv. Antuna u Puli, iz 1932., s kamenim Svetčevim kipom s Djetetom Isusom u ruci na vrhu i pet zvona u zvoniku. Snimio Gianfranco Abrami.

Od 10. do 40. mjesta (trideset i više metara)

10.–16. Pohođenja Marijina u Balama, u Brtonigli, Velike Gospe u Buzetu, u Galižani, Grožnjanu, Peroju i Zrenju (po 36 m),17.–21. u Brdu, u Gornjem Labinu, Taru, Trvižu i Vrhu (po 35 m),22. sv. Mihovila u Žminju (34 m),23.–26. dva u Medulinu, Svetom Petru u Šumi i Umagu (po 33 m),27. sv. Pavla u Puli (32 m),28. u Kringi (31 m),29.–40. u Brigu, Bermu, Gračišću, Kašteliru, Lindaru, sv. Martina u Ližnjanu, Motovunskim Novakima, Gospe od Mora u Puli, sv. Ivana Krstitelja u Puli (Valdebek), Šišanu, Šterni i Tinjanu (po 30 m).

Od 41. do 100. mjesta (dvadeset i više metara)

41.–42. u Draguću i Valturi (po 28 m),

43.–47. u Fažani, sv. Stjepana u Motovunu, Oprtalju, Premanturi i Višnjanu (po 27 m),

48.–50. sv. Josipa u Puli, u Roču i Starom Pazinu (po 26 m),

51.–70. u Barbanu, Boljunu, Cerovlju, Frati, Funtani, Fuškulinu, Kaldiru, Kanfanaru, Krnici, Labincima, Lovrečici, Marčani, Materadi, Pohođenja Marijina u Pazinu, u Pazinskim Novakima, Peroju, Raši, Svetoj Nedelji, Svetom Ivan od Šterne i Vižinadi (po 25 m),

71.–74. u Gologorici, sv. Marije u Plominu, katedrale u Puli i Svetvinčentu (24 m),

75. u Kaštelu (23 m),76.–87. u Baderni, Gospe od milosrđa u Bujama, Grdoselu, Humu, Karojbi, Kršanu, Novoj Vasi (Porečkoj), Rakotulama, Tribanu, Šijani, Vranji i Završju (po 22 m),

88.–90. u Muntrilju, sv. Martina u Svetom Lovreču Pazenatičkom i sv. Foške u Žminju (po 21 m),

91.–100. u Kršikli, Kostanjici, Donjem Labinu, Mutvoranu, dva sv. Pelagija u Rovinju, Savudriji, Svetoj Mariji na Krasu, Štinjanu i Žbandaju (po 20 m).

Od 100. do 130. mjesta (od 15 do 19 metara)

101.–104. u Baćima kod Brestove, Rašporu, Lanišću i Svetom Mauru (po 19 m),105.–112. u Dolenjoj Vasi, Juršićima, Krasici, Novoj Vasi (nad Mirnom), Gospe od Anđela u Poreču, Raklju, Stomorica od Žminja prema Puli i sv. Lovre u Svetom Lovreču Pazenatičkom, (po 18 m),

113. u Kašćergi (17 m),

114.–116. u Brdima, sv. Jurja „Staroga“ u Plominu i u Zamasku (po 16 m),

117.–130. sv. Vida u Buzetu, na brijegu kod Čepića, u Kršetama, Škopljaku, Gospe od servita u Motovunu, sv. Ivana Krstitelja u Motovunu, Gospe Žalosne u Murinama, Gospe od Puka u Novigradu, Pamićima, Petroviji, Saležu, Sovinjaku, Sušnjevici i sv. Ivana Turnine kod Gajane (po 15 m).

Niži od 15 metara

131.–133. sv. Marije od Jezera u Kloštru (župa Čepić), u Semiću i Gospe od Karmela u Vodnjanu (po 14 m),134.–138. sv. Ilije u Balama, u Črnici, Dajli, Gorenjoj Vasi i Radinima (po 12 m),139.–142. u Brgudcu, Ladićima, Svetom Jurju (župa Završje) i Trsteniku (po 11 m),143.–149. u Barbolanu, Kamenoj Vasi, Kavranu, Klenovčaku, Majke Božje od Milosti na Muntu u Ližnjanu, Račjoj Vasi i Slumu (po 10 m),150. u Brestu pod Žbevnicom (7 m),151. u Grimaldi i Oslićima (po 6 m),152.–153. Gospe od Zdravlja u Dragućskoj vali (drveni) i u Skitači (po 4 m).

Popis će biti dopunjen kada se utvrde visine preostalih zvonika u Istri: Dobroga Pastira u Potpićnu, Rođenja Marijina u Banjolama, sv. Andrije na otoku Sveti Andrija ispred Rovinja, sv. Nikole u Puli, sv. Franje u Rovinju, sv. Tome sjeveroistočno od Rovinja prema Kanfanaru i sv. Nikole u Zelenoj laguni kod Poreča.

Ne postoje podatci o tome u koliko se od tih zvonika još zvoni, ni gdje je sve ostao klasični način zvonjenja potezanjem konopa ili slavljenjem zvona, a gdje je sve to onemogućeno elektrifikacijom.

Neiskorištene mogućnosti

Ni jedna se registrirana građanska udruga ni crkveno, državno, županijsko ili općinsko tijelo u Hrvatskoj ne bavi zvonima i zvonicima kao glavnom djelatnošću, pa ni sustavno. Zato u glavnini Hrvatske nisu ni popisani, ni izmjereni, ni zaštićeni.

Ni na jednom od devet studija povijesti u zemlji ne postoji kolegij o kampanologiji kao pomoćnoj povijesnoj znanosti. Na studijima arheologije, arhitekture, kiparstva, kulturologije, glazbe, graditeljstva, metalurgije, povijesti umjetnosti i teologije u Hrvatskoj zvona i zvonici nisu predmet posebne prouke. Dosljedno, studenti u Hrvatskoj ne stječu kompetencije o zvonima i zvonicima.

Istodobno ukupno 56 zvonika u Flandiji i Valoniji (Belgija) te Francuskoj Nizozemskoj i Pikardiji (Francuska) od 1999. (prošireno 2005.) upisano je na Unescov popis Svjetske kulturne baštine.

Primjeri istarskih zvonika iz XI. stoljeća

Naprijed: zvonik svetoga Jurja Staroga u Plominu iz XI. stoljeća, visok je 16 m, nosi jedno zvono. U pozadini: zvonik svete Marije (sv. Jurja) u Plominu, visok 24 m, nosi dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetoga Tome pokraj željezničke pruge 4 km od Rovinja prema Kanfanaru.

Zvonik svetoga Ivana Evanđelista u Turnini pokraj Gajane iz XI. stoljeća, na području župe Vodnjan. Snimio Abandoned Croatia.

Zvonik svetoga Ilije u Balama iz oko godine 1050. visok je 12 m. Snimio Gianfranco Abrami.

Primjeri istarskih zvonika iz XII. stoljeća

Predromanički zvonik svete Marije Svetomore (Stomorica) uz cestu od Žminja za Pulu. Visok je 18 m i ima dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Predromanički zvonik svetoga Siksta u Ladićima iz XII. st., visok 11 m, ima jedno zvono. Snimio Gianfranco Abrami.

Primjeri istarskih zvonika iz XIII. stoljeća

Zvonik svetih Vida, Modesta i Krescencije u Gračišću iz XIII. stoljeća, od vapnenca. Visok 30 m. Nosi tri zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Romanički zvonik svetih Feliksa i Fortunata u Šišanu, visok 30 m, ima dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Primjeri istarskih zvonika iz XIV. stoljeća

Romaničko-gotički zvonik sv. Lovre na groblju u Svetom Lovreču Pazenatičkom iz XIV. stoljeća uzdiže se uz jugozapadni ugao crkve. Natpis na njemu spominje 1455. godinu. Visok je 18 m. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetog Petra u Barbolanu (župa Medulin) u Medulinu, visok 10 m, ima jedno zvono. Snimio Gianfranco Abrami.

Primjeri istarskih zvonika iz XV. stoljeća

Zvonik sv. Vida u Buzetu visok je 15 m i nosi dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetih Petra i Pavla u Svetom Petru u Šumi. Visok je 33 m. Nosi dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik sv. Servula u Bujama iz 1480., dograđen 1691. i obnovljen 1745. Visok je 50 m i nosi dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik sv. Zenona u Brtonigli iz godine 1491., uzdiže se 36 m i broji tri zvona iz 1512. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik Velike Gospe u Umagu izgrađen je od kamena u XV. stoljeću i obnovljen godine 1691. Visok je 33 metra, ima sat i dva zvona. Lav svetog Marka ugrađen je u pročelje tijekom fašističke okupacije godine 1929. Snimio Gianfranco Abrami.

Primjeri istarskih zvonika iz XVI. stoljeća

Romanički zvonik Velike Gospe u Poreču, pregrađen 1522., visok je 45 m, nosi 4 zvona. Snimio Gianfranco Abrami

Zvonik Velike Gospe u Humu od klesana vapnenca, kako svjedoči glagoljički natpis, godine 1552. izgradio je godine meštar Gržinić. Visok je 22 m. Ima dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik Gospe od Ružarija (Svete Krunice) u Završju, od vapnenca, iz XVI. stoljeća. Visok je 22 m, s malim krovištem na vrhu, koje je zaklonjeno kamenom krunom. Poput kosoga tornja u Pisi, nagnut je 40 cm prema sjeveru, pa je u XIX. stoljeću stegnut s nekoliko kovinskih obruča. Ima dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik Velike Gospe u Svetvinčentu iz XVI. stoljeća, na začelju crkve. Visok je 24 m. Sadržava tri zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik sv. Nikole u Barbanu ugrađen je u pročelje crkve. Podignut je 1595. godine dogradnjom na srednjovjekovnu kulu. Visok je 25 m i nosi tri zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Ćićarijski zvonici

Ćićarijski zvonici skupni je naziv za pet zvonika: svetoga Luke u Brgudcu (župa Lanišće): visok 11 m, jedno zvono; svete Katarine u Klenovšćaku (župa Brest): 10 m, dva zvona; Blažene Gospe u Račjoj Vasi (župa Lanišće): 10 m, jedno zvono; svete Lucije u Trsteniku

(župa Brest): 11 m, jedno zvono, i svetoga Mateja u Slumu: 10 m, jedno zvono. Svi su niski i zdepasti, u obliku kule, prigrađeni crkvi na njezinu pročelju tako da štite ulaz stvarajući zavjetrinu od bure. Nalaze se na području krševite Ćićarije u sjevernoj Istri, a potječu iz XVII. stoljeća.

Zvonik svetoga Luke u Brdgudcu (župa Lanišće). Visok je 11 m i ima jedno zvono.

Zvonik svete Katarine u Klenovšćaku (župa Brest), sagrađen prije 1580., tipični je ćićarijski niski zvonik u obliku kule. Visok je 10 m i nosi dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik Blažene Gospe u Račjoj Vasi (župa Lanišće) tipični je ćićarijski niski zvonik u obliku kule prigrađen na sjeverozapadnom uglu crkve radi zaštite od bure. Visok je 10 m i ima jedno zvono. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svete Lucije u Trsteniku (župa Brest), sagrađen prije 1580., tipični je ćićarijski niski zvonik u obliku kule. Visok je 11 m, a u njem je jedno zvono. Snimio Gianfranco Abrami.

Primjeri istarskih zvonika iz XVII. stoljeća

Zvonik svetoga Jurja u zaselku Sveti Juraj (župa Završje) visok je 11 m. Snimio Miha Peče.

Zvonik svetoga Mihovila u Novoj Vasi iz 1639., nadograđen 1930. Visok je 18 m. Nosi mehaničku uru i dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik sv. Jurja u Boljunu, prema glagoljičkom natpisu nadograđen je godine 1645. Visok je 25 m, na pročelju ima uru, a unutra dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik Gospe od Milosrđa u Bujama iz 1654. Visok je 22 m, ima mehaničku uru i dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetoga Jurja u Starom Pazinu iz 1700., visok je 26 m, nosi tri zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetih Kuzme i Damjana u Fažani iz 1688. Visok je 27 m. Nosi dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetoga Stjepana u Petroviji, visok je 15 m, nosi dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Primjeri istarskih zvonika iz XVIII. stoljeća

Zvonik svetoga Nikole u Pazinu iz 1705., od kamenih blokova. Visok je 45 m. Na pročelju ima uru i pazinski grb, a unutra dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik Velike Gospe u Puli iz 1707., visok je 24 m, nosi tri zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik Pohođenja Marijina u Pazinu iz 1729. Visok je 25 m. Ima dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik sv. Kvirika i Julite u Višnjanu iz godine 1772. od domaćega vapnenca. Visok je 27 m, ima dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetoga Jeronima u Vižinadi građen je od domaćega vapnenca. Visok je 25 m. Sadržava tri zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik sv. Jurja na Brdu podigao je Juraj Peculić godine 1782. Visok je 35 m i nosi dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Primjeri istarskih zvonika iz XIX. stoljeća

Zvonik svetoga Marka u Kašćergi iz 1801. Visok je 17 m, nosi dva zvona. Na zvonu iz 1996., teškom 306 kg, piše: „Moj je zvon cijelog puka glas, sv. Marko moli za nas, Gospo Snježna budi nam spas.“ Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetoga Antuna Opata u Kršanu iz 1803., visok je 22 m i nosi jedno zvono. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetoga Blaža u Vodnjanju, najviši zvonik u Istri. Visok je 62 m. Građen je od 1815. do 1882. Ima 4 zvona; najveće teži 1845 kg. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetoga Križa u Draguću iz 1847. Visok je 28 m. Sadržava dva zvona, o kojih na mlađem iz 2007. piše: „Žive zovem, mrtve oplakujem, gromove lomim.“ Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetih Kuzme i Damjana u Kašteliru iz 1869., visok je 30 m i nosi tri zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik Navještenja Marijina u Pićnu iz 1872., od vapnenca. Visok je 48 m. Ima dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik sv. Jurja u Tribanu iz godine 1872. Visok je 22 m. Sadržava tri zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik sv. Jurja u Zrenju, od bijeloga vapnenca, iz godine 1881. Visok je 36 m. Ima dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetišta Gospe od Milosti u Šijani u Puli, visok 22 m, ima tri zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetih Petra i Pavla u Kringi, južno od župne crkve, iz 1888., visok je 31 m i sadržava dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik sv. Ivana Krstitelja u Dajli iz 1891. Visok je 12 m. Nosi tri zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik Velike Gospe u Buzetu iz 1894. Visok je 36 m. Nosi dva zvona, od kojih na manjem glagoljicom piše godina lijevanja 1541. Snimio Gianfranco Abrami.

Primjeri istarskih zvonika iz XX. stoljeća

Zvonik Velike Gospe u Vrhu, od vapnenca, podignut godine 1904. Visok je 35 m. Ima dva zvona. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetih Mohora i Fortunata u Lindaru iz 1906., od vapnenca, visok je 30 m i sadržava tri zvona (670, 520 i 385 kg). Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonici svete Agneze (Janje) u Medulinu iz 1912., visoki po 33 m. Na južnom je jedno veliko zvono, a na sjevernom tri mala. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svetih Petra i Pavla u Kršetama iz 1932., visok je 15 m i nosi jedno zvono. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik svete Barbare u Raši iz 1937. visok je 25 m. Ima dvije ure i nosi jedno zvono. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik Rođenja Marijina u Banjolama građen je od 1933. do 1993. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik Kraljice Mira u Kamenoj Vasi iz 1998. visok je 10 m. Snimio Gianfranco Abrami.

Zvonik Dobroga Pastira u Potpićnu iz 2000., prema projektu Eligija Legovića, ima jedno zvono. Snimio Gianfranco Abrami.

Koga zanima više

Alberto Manzi, *I campanili dell'Istria e della Dalmazia*, Rivista Mensile del Touring Club Italiano (Milano), XXI/1915., br. 8, str. 499–506.

Ante Šonje, *Crkvena arhitektura zapadne Istre*, Zagreb – Pazin, 1982.

Crkva u Istri: osobe, mjesta i drugi podaci Porečke i Pulske biskupije (stanje 1. siječnja 1987. godine), priredili Marijan Bartolić i Ivan Grah, Poreč – Pazin, 1987.

Crkva u Istri: osobe, mjesta i drugi podaci Porečke i Pulske biskupije (stanje 1. siječnja 1991. godine), II. popunjeno izdanje, priredili Marijan Bartolić i Ivan Grah, Pazin – Poreč, 1991.

Damir Demonja, *Prilog tipologiji romaničkih zvonika Istre*, Radovi Instituta za povijest umjetnosti (Zagreb), 17/1993., br. 2, str. 18–31.

Marija Ivetić – Mirjan Rimanić, *Stari znameni: kapelice i javna raspela središnje Istre*, Pazin, 1995.

Just Ivetac, *Istarski uskličnici: iskaznice za 140 zvonika*, Pula, 1996.

Daniela Milotti Bertoni, *Istria: duecento campanili storici: two hundred historic steeples*, Trieste, 1997.

Crkva u Istri: osobe, mjesta i drugi podaci Porečke i Pulske biskupije (stanje 1. lipnja 1998.), III. dopunjeno izdanje, priredili Marijan Bartolić i Ivan Grah, Pazin – Poreč, 1999.

Just Ivetac, *Zvonici brdovite Ćićarije*, Buzetski zbornik (Pazin), 28/2002., str. 277–284.
Just Ivetac, *Crkveni zvonici Buzeštine*, Buzetski zbornik, 30/2004., str. 227–234.

Ivan Milotić, *Crkva u Istri: povijesna i kulturna baština*, Pazin – Poreč, 2010.

Damir Demonja, *Romaničke crkve u Istri*, Zagreb, 2007.
Damir Demonja, *Franjevačke crkve na hrvatskoj obali do kraja 16. stoljeća*, Zagreb, 2013.

Ivan Matejčić i Sunčica Mustač, *Umjetnička baština istarske Crkve, 1. Kiparstvo od 4. do 13. stoljeća*, Poreč – Pula, 2014.

Franco Stener, *Le campane della parrocchiale di Draguccio*, Atti / Centro di ricerche storiche, Rovigno, XLVI, Rovigni, 2016., str. 539–553.

Crkva u Istri: osobe, mjesta i drugi podatci Porečke i Pulske biskupije, IV. dopunjeno izdanje, ur. Sergije Jelenić, Poreč – Pazin, 2017.

Predrag Marković, Ivan Matejčić i Damir Tulić, *Umjetnička baština istarske Crkve, 2. Kiparstvo od 14. do 18. stoljeća*, Pula – Poreč – Pazin, 2017.

Damir Demonja, *Arhitektura franjevačkih crkava u Istri (Puli, Poreču i Pazinu) i na otocima Kvarnerskog zaljeva (Krku, Cresu, Rabu i Pagu) do kraja 16. stoljeća*, Pula – Zagreb, 2019.

Damir Demonja, *Corpus ecclesiarum Franciscanarum: Katalog franjevačkih crkava na hrvatskoj obali do kraja 16. stoljeća*, Pula – Zagreb – Samobor, 2021.

Marta Budicin Munišević, *Zvonici u Istri od 16. do kraja 18. stoljeća: katalog i arhivsko gradivo*, Zagreb, 2022.
Marta Budicin Munišević, *Zvonici u Istri od 16. do kraja 18. stoljeća: doktorski rad*, Zagreb, 2022.

Apostolska vizitacija Pulske biskupije biskupa Augustina Valiera 1580. godine, prir. Milena Joksimović, Pazin – Poreč – Pula, 2023.

Ivan Matejčić, Nikolina Maraković, Željko Bistrović, *Umjetnička baština istarske Crkve, 3. Slikarstvo od 4. do 15. stoljeća*, Pula, 2023.

Nela Peteh, *Zvonik – putokaz prema nebu* [Zvonik Eufrazijeve bazilike], Ladonja (Pazin), br. 7/2020., str. 30–32.
Nela Peteh, *Zvonik pulske prvostolnice – skroman pred Katedralom*, Ladonja, br. 8/2020., str. 31.
Nela Peteh, *Pićanski zvonik – najveći ures Pićna*, Ladonja, br. 9/2020., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik s kojeg nad gradom bdije sveti Pelagije* [Novigrad], Ladonja, br. 10/2020., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik s kojeg nad gradom bdije sveta Eufemija* [Rovinj], Ladonja, br. 11/2020., str. 31.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve sv. Blaža u Vodnjanu*, Ladonja, br. 12/2020., str. 31.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve sv. Servula u Bujama*, Ladonja, br. 1/2021., str. 31.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve sv. Nikole u Pazinu*, Ladonja, br. 2/2021., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik s kojeg nad Pulom bdije sv. Antun Padovanski*, Ladonja, br. 3/2021., str. 31.
Nela Peteh, *Vrsarski zvonik*, Ladonja, br. 4/2021., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve sv. Jurja u Zrenju*, Ladonja, br. 5/2021., str. 31.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve Pohođenja BDM u Balama*, Ladonja, br. 6/2021., str. 31.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve svetih Vida, Modesta i Krescencije u Grožnjanu*, Ladonja, br. 7/2021., str. 32.
Nela Peteh, *Trviški zvonik, Ladonja*, br. 8/2021., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve sv. Jurja na Brdu*, Ladonja, br. 9/2021., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve Uznesenja Marijina u Vrhu, Ladonja*, br. 10/2021., str. 32.
Nela Peteh, *Žminjski turan*, Ladonja, br. 11/2021., str. 32.
Nela Peteh, *Labinski zvonik svetoga Justa*, Ladonja, br. 12/2021., str. 32.
Nela Peteh, *Umaški zvonik*, Ladonja, br. 1/2022., str. 32.
Nela Peteh, *Gračaški zvonik*, Ladonja, br. 2/2022., str. 32.

Nela Peteh, *Beramski zvonik*, Ladonja, br. 3/2022., str. 32.
Nela Peteh, *Lindarski zvonik*, Ladonja, br. 4/2022., str. 32.
Nela Peteh, *Tinjanski zvonik*, Ladonja, br. 5/2022., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik u Motovunskim Novakima*, Ladonja, br. 6/2022., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve sv. Mihovila u Šterni*, Ladonja, br. 7/2022., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve sv. Vitala u Ritošinom Brigu*, Ladonja, br. 8/2022., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve svetih Kuzme i Damjana u Kašteliru*, Ladonja, br. 9/2022., str. 32.
Nela Peteh, *Ližnjanski zvonik*, Ladonja, br. 10/2022., str. 32.
Nela Peteh, *Supetarski zvonik*, Ladonja, br. 11/2022., str. 32.
Nela Peteh, *Staropazinski zvonik*, Ladonja, br. 12/2022., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve Gospe od Mora*, Ladonja, br. 1/2023., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve svetoga Križa u Draguću*, Ladonja, br. 2/2023., str. 32.
Nela Peteh, *Višnjanski zvonik*, Ladonja, br. 3/2023., str. 32.
Nela Peteh, *Buzetski zvonik*, Ladonja, br. 4/2023., str. 32.
Nela Peteh, *Kanfanarski zvonik*, Ladonja, br. 5/2023., str. 32.
Nela Peteh, *Gologrčki zvonik*, Ladonja, br. 6/2023., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik u Fažani*, Ladonja, br. 7/2023., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve sv. Lovre u Premanturi*, Ladonja, br. 8/2023., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve sv. Jeronima u Vižinadi*, Ladonja, br. 9/2023., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik sv. Jurja iz Boljuna*, Ladonja, br. 10/2023., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve sv. Martina u Taru*, Ladonja, br. 11/2023., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve sv. Ivana apostola u Valturi*, Ladonja, br. 12/2023., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik župne crkve sv. Antuna u Kršanu*, Ladonja, br. 1/2024., str. 32.
Nela Peteh, *Šišanski zvonik*, Ladonja, br. 2/2024., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik sv. Jurja u Oprtlju*, Ladonja, br. 3/2024., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik u Svetvinčentu*, Ladonja, br. 4/2024., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik Svete Nedelje Labinske*, Ladonja, br. 5/2024., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik sv. Petra i Pavla u Marčani*, Ladonja, br. 6/2024., str. 32.
Nela Peteh, *Motovunski zvonik – kula*, Ladonja, br. 7/2024., str. 32.
Nela Peteh, *Obnovljeni zvonik svetoga Roka u Galižani*, Ladonja, br. 8/2024., str. 32.
Nela Peteh, *Humski zvonik*, Ladonja, br. 9/2024., str. 32.
Nela Peteh, *Kosi toranj Završja*, Ladonja, br. 10/2024., str. 32.
Nela Peteh, *Grdoselski zvonik*, Ladonja, br. 11/2024., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik sv. Nikole u Barbanu*, Ladonja, br. 12/2024., str. 32.
Nela Peteh, *Medulinski blizanci*, Ladonja, br. 1/2025., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik svete Foške*, Ladonja, br. 2/2025., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik crkve sv. Marije „Svetomore“*, Ladonja, br. 3/2025., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik svetoga Jurja u Plominu*, Ladonja, br. 4/2025., str. 32.
Nela Peteh, *Laniški zvonik*, Ladonja, br. 5/2025., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik svetoga Ivana od Šterne*, Ladonja, br. 6/2025., str. 32.
Nela Peteh, *Medulinski blizanci*, Ladonja, br. 7/2025., str. 32.

Nela Peteh, *Kostaničanski zvonik*, Ladonja, br. 8/2025., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik u Baderni*, Ladonja, br. 9/2025., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik svetoga Franje u Juršićima*, Ladonja, br. 10/2025., str. 32.
Nela Peteh, *Medulinski blizanci*, Ladonja, br. 11/2025., str. 32.
Nela Peteh, *Zvonik svetog Mihovila u Frati*, Ladonja, br. 12/2025., str. 32.

Od istoga autora:

Svrha i uloga zvona

Zvono Gospe od Anđela u Konavlima

Katolici u Istri: pravopis, zavičaj i baština

[1] Slovenski se kaže *zvoník*, slovački *zvonica*, češki *zvonice*, poljski *dzwonnica*, donjolužičkom *zwónica*, gornjolužičkom *zwonika*, bjeloruski званіца/*zvanica*, ukrajinski дзвіниця/*dzvinicja*, rusinski дзвонїца/*dzvonjica*, makedonski свонарник/*svonarnik*, bugarski камбанария/*kambanarija*, ruski колокольня/*kolokol'nja*, latinski *campanarium*, *campanile*, *clocarium*, *turris campanilis*, *turris sacra*, engleski *bell tower*, *belfry*, *church tower*, *campanile* i *steeple*, njemački *Glockenturm*, francuski *clocher-tour*, *clocher* i *beffroi*, talijanski *campanile*, kastilski *torre campanario*.

[2] Osim riječi **zvònīk**, za njih se u mjesnim govorima susreću dalmatinizmi: kampànio (Dubrovnik, Cavtat), kampànjio (Perast), kampanjȋo (Prčanj), kanpanjul (Boka), kampanîl (Kučište), kanpanêl (Smokvica na Korčuli), kampàvel (Podgora, Vid), kampàel, kampànel i kampàvel (Imotski i Bekija), kanpanẽl (Kaštel Sućurac), kanpànel i kampànijal (Kaštel Stari), kampòjel (Lovreć), kampanẹ̑l (Brač), kampanêl (Vis), kampànèja (Burnji Primošten), kampànêl (Trogir), kanpanêl (Sali na Dugom otoku), kampanê i kampanêl (Kukljica na Ugljanu), kampanẽ (Vrgada), kanpanj̑ê (Rivanj), kampanê (Molat, Ist), kampanèja i kampanèl (Povljana na Pagu), kampanèl (Kolan na Pagu), kambanja (Molise), kampaner (Krk), kampanàta (Malinska)**,** kampànel, kampànil, kampaníl, i germanizmi tùran (Mrkoči u Istri, Žminj) i tùranj (Premantura).